

Uddannelsen er alt afgørende

To trediedele af mændene og en trediedel af kvinderne har erhvervsuddannelse – Forældre, lærere og andre må fortælle pigerne, hvor vigtigt det er, at de får en uddannelse.

Kvindekommissionens udvalg om uddannelsesforholdene har afgivet betænkning vedrørende kvinders uddannelsesproblemer. Her gengives størstedelen af udvalgets konklusioner med hensyn til kvindernes uddannelsessituation, og i næste nummer af Kvinden og Samfundet gengives udvalgets forslag til en forbedring af situationen

I samfundet af i dag har den økonomiske, kommercielle og tekniske udvikling arbejdet i retning af at give kvinderne den tidligere så omstridte ligeret, men kvinderne har svært ved at udnytte denne ligeret, bl. a. som følge af, at alt for mange kvinder af den ene eller anden grund ikke har fået den nødvendige uddannelse.

Skal kvinderne opnå reel ligestilling med mænd, er en af de fundamentale forudsætninger, at de opnår et lige så højt og alsidigt uddannelsesniveau. Lønniveau, avancementsmuligheder og politisk indflydelse hænger nøje sammen med uddannelsesproblemerne.

Den nævnte udvikling har tillige medført, at vort samfund netop i disse år udvikler sig til at blive et uddannelsessamfund. I et sådant samfund er andre værdinormer trængt noget i baggrunden til fordel for de uddannelsesmæssige. Disse krav om en bedre og mere omfat-

tende uddannelse er fælles for alle områder i samfundet. Dette understreger, at den ligeret, som udviklingen har ført med sig, kun kan blive en realitet for kvinderne selv, hvis de følger med i uddannelserne.

Svære valg

Selv om bekæmpelse af vanetænkning og fordomme utvivlsomt kan medvirke til en bedre uddannelse og placering af mange kvinder, kan man ikke se bort fra, at gifte kvinder ofte bliver stillet over for svære valg.

Det er ikke blot fødsler og børneopdragning, der bryder ind i uddannelses- og erhvervsmonstret. De to partnere i et ægteskab kan kun i de sjældne tilfælde uafhængigt af hinanden følge hver sin livsbane. Skal den ene skifte arbejdsplads og bopæl, må den anden træffe et valg, om vedkommende vil følge med eller følge sin egen bane. I enkelte tilfælde er det manden, der indretter sig efter kvindens uddannelse og erhverv, men da kvinden oftest på grund af børnene afbryder eller reducerer sit erhvervsarbejde, vil det i reglen være hende, der indretter sin uddannelse og sit erhvervsvalg efter, hvorledes det bedst kan harmonere med ægteskabet og dermed med mandens placering.

Det er afgørende at undersøge, om en manglende uddannelse skyldes lovmæssige eller andre regelbundne skranke, der kan nedbrydes alene ved formelle ændringer i de pågældende regler, hvilket i så fald bør ske, eller om den manglende uddannelse skyldes traditioner eller mangelfuld oplysning om forståelse af udviklingen. Over for traditioner, som tiden er løbet fra, og over for manglende oplysning om udviklingen og dens krav til kvinderne, bør en intens oplysningsvirksomhed sættes ind.

En trediedel af kvinderne har uddannelse

Den store forskel i kvinders og mænds uddannelsesmæssige stilling indtræffer først, efter at de har forladt skolen, idet der ikke er stor forskel på den andel af den mandlige og den kvindelige befolkning, der har en bestemt skoleuddannelse, f. eks. alene 7-årig folkeskole, realeksamen eller studentereksamen, Be-

trægt man derimod befolkningen fordelt efter erhvervsuddannelse, gør der sig store forskelle gældende de to køn imellem.

Selv om der i de sidste 5—6 år er sket store ændringer, er det i dag stadig sådan, at $\frac{2}{3}$ af alle mænd og kun $\frac{1}{3}$ af alle kvinder har en egentlig erhvervsuddannelse.

Mange synes altså at have fulgt de nedårvede forestillinger om ægteskab og forsørgelse. Kvinder i tidligere generationer blev giftet bort, mens mændene giftede sig. Allerede i sprogbrugen ligger, at det for kvinderne var noget passivt, og de nedårvede forestillinger har vel nok i et vist omfang påvirket kvindernes motivation for at søge uddannelse.

Helt andet samfund

Kvinderne af i dag lever i et andet samfund og har muligheder, som kvinder ikke havde tidligere. Ændringerne i erhvervsstrukturen har givet kvinderne mange flere muligheder for at finde beskæftigelse, men mulighederne for vellenet beskæftigelse er i højere grad end tidligere afhængig af uddannelse. Der er dog samtidig åbnet talrige muligheder for, at kvinderne kan opnå en sådan uddannelse.

De bedre svangerskabsforebyggende midler sætter kvinder i stand til at planlægge tidspunkterne for børnefødsler, hvilket også har givet kvinderne øgede muligheder for at udnytte eksisterende uddannelses- og erhvervs muligheder. Denne tingenes tilstand bevirker, at kvinderne i højere grad end før har mulighed for at være aktivt medbestemmende om deres egen tilværelse, men det betyder ikke, at erkendelse af kvindernes ændrede situation er almindelig udbredt i samfundet.

Virker hæmmende

Pigers motivation til at uddanne sig er ikke så kraftig som drenges i de sidste år i skolen, hvor erhvervsvalget ofte træffes. Udvalget finder, at det er vigtigt, at såvel forældre som lærere i denne periode over for de unge lægger vægt på betydningen af, at piger får en erhvervsuafhængig uddannelse svarende til deres evner. De vil bedre blive i stand til at klare sig på tilfredsstillende måde i tilværelsen, blive

(fortsættes side 173)

Uddannelse . .

(fortsat fra side 162)

ligeberettigede og økonomisk uafhængige mennesker, og de vil i højere grad kunne påtage sig ansvaret over for familien, ikke mindst børnene.

Udvalget har konstateret, at der faktisk stadig foreligger en lang række forhold, som virker hæmmende på pigernes og kvindernes lyst til at gennemføre en uddannelse. Mange af disse forhold er af en sådan art, at de ikke kan ændres ved love og forskrifter. Der stilles forskellige forventninger til piger og drenge. Gennem opvæksten udsættes børnene for en række påvirkninger ikke blot fra forældre, men også fra kammerater, naboer og lærere, og disse påvirkninger spænder fra de traditionelle til de nyeste og mest uprøvede. De nye påvirkninger stiller større krav til pigerne end til drengene om at kunne omstille sig, idet kvindernes rolle i samfundet ændres endnu mere radikalt end mændenes. Det er svært at finde ud af, hvad der er holdbart, og hvad der er uholdbart i alt dette for en pige, der skal klare de krav, hun vil blive stillet overfor i den nære og den fjernere fremtid. En klaringsproces for pigerne er nødvendig, og det vil være af uvurderlig betydning, at forældrene og alle, der arbejder med undervisning og uddannelse, støtter pigerne til at komme gennem denne klaringsproces, så de ser, at de må tage deres skæbne i deres egen hånd, men selv om denne skæbne for de fleste vil være knyttet til samliv og fællesskab med andre, må dette ikke rokke ved det egentlige, at pigerne bevidst må stille mod uddannelse i skole og erhverv, således at de gennem de forskellige faser i tilværelsen bevarer den størst mulige valgfrihed.

Lidet tiltrækkende arbejde

Disse betragtninger vil blive af endnu større betydning i det fremtidige samfund, hvor der efterspørges mange tjenesteydelser, hvor efterspørgsel efter arbejdskraft til tungt manuelt arbejde er svindende, hvor levealderen er stigende samtidig med, at antallet af børnefødsler pr. kvinde er lavere end tidligere. Under disse forhold vil det være rigtigt, at så mange kvinder som muligt får en uddannelse i fortsættelse af skolegangen eller på et senere tidspunkt i deres liv, idet de fleste kvinder vil få erhvervsarbejde enten hele deres liv som

voksne eller en stor del af det, og en god uddannelse giver det enkelte menneske større mulighed for at indrette sit liv efter sine egne ønsker. Mange gifte kvinder er friere stillet end mænd med hensyn til erhvervsarbejde, idet de under de nuværende forhold kan undlade at tage erhvervsarbejde, såfremt de ikke ønsker det. Kvinders frihed til at vælge, hvorvidt de ønsker erhvervsarbejde, kan dog let blive illusorisk. Hvis kvinderne ikke er veluddannede eller har mulighed for at blive det, vil det arbejde, de kan få, ofte være så lidet tiltrækkende, at valget må falde på at undlade at tage erhvervsarbejde, såfremt det ikke er økonomisk nødvendigt.

Kun sjældent de højeste uddannelser

Udvalget har med tilfredshed bemærket den tendens, der nu er til, at unge piger i stadig stigende omfang går længere i skole og derefter påbegynder en erhvervsuddannelse. Selv om der som nævnt kun er få formelle forskelle i de to køns stilling i uddannelsessystemet, er der alligevel stadig stor forskel på mænds og kvinders udnyttelse af eksisterende uddannelsesmuligheder. Der er en klar tendens til, at mænd når højere op i uddannelsessystemet end kvinder. Dette ses f. eks. i et område som de videregående kommercielle uddannelser, som er bygget trinvis op, således at man ikke låser sig fast på et bestemt niveau, men hele tiden har mulighed for at gå videre helt til de kommercielle kandidateksaminer. Også inden for dette område vælger kvinderne kun sjældent de højeste uddannelser. En medvirkende årsag kan måske være pigernes ringe deltagelse i engros-handelsuddannelsen, hvorfra en del af de studerende ved de højere kommercielle uddannelser som f. eks. H.D. rekrutteres.

Kvindelige læger avancerer mindre

Det kan nævnes, at der er foretaget en undersøgelse af kvindelige lægers erhvervs-mæssige forhold og placering¹⁾, der viser, at kvinderne nok i stor udstrækning anvender deres uddannelse, men specialiserer sig og avancerer i mindre grad end mænd. Selv om læger udgør en speciel og lille gruppe, er resultatet for-

mentlig *symptomatisk*. De kvinder, der får en uddannelse, udnytter de muligheder, uddannelsen fører med sig, i mindre grad end mænd. Dette skyldes for en stor del *vanskelighederne* ved at kombinere familieforpligtelser, der traditionelt tillægges kvinderne, med de krav, der stilles for at avancere inden for både erhvervsarbejde og organisatorisk arbejde — krav, der skal honoreres i den periode af livet, hvor også børnene stiller de største krav.

En anden årsag til dette forhold kan være samfundets forskellige indstilling til mænds og kvinders erhvervs-mæssige forpligtelser. En mand, der ikke opfylder andres forventninger til ham om avancementer, udsætter sig for en vis nedværdigelse, hvorimod det er accepteret, at kvinder eventuelt ikke anstrenger sig så meget for at avancere, måske endda åbent vedgår at foretrække en mindre ansvarsfuld stilling.

Ægtefællens indstilling

Kvinders specielle vanskeligheder ved at honorere kravene for at avancere er især aktuelle for kvinder med familiemæssige forpligtelser. En af betingelserne for, at gifte kvinder kan have erhvervsarbejde og ikke mindst for at yde den ekstra indsats i deres erhvervsarbejde, der kræves for at avancere, er en ægtefælle, der opmuntrer hustruen til at opretholde sit arbejde og er indstillet på at yde sin indsats i hjemmet.

De nævnte forskelle skyldes ikke forskelle i de to køns evner, men muligvis i et vist omfang forskelle i interesse. Den væsentligste årsag er dog nok indstillingen i befolkningen. Det er stadig en udbredt opfattelse, at pigers uddannelse ikke er lige så betydningsfuld som drenges, og derfor tilskynder man oftere drengene til at dygtiggøre sig erhvervs-mæssigt. Det er lettere at gennemføre en uddannelse, hvis man møder støtte og forståelse for sin situation, end hvis man møder den opfattelse, at ens uddannelse er luksus — i værste fald spildt.

Lærlingene

Ved gennemgangen af uddannelsessystemet har udvalget konstateret, at der stort set stilles de samme krav til de to køn både med hensyn til adgangs-betingelser og med hensyn til undervisningens indhold.

I erhvervsuddannelserne er det iøjnefaldende, at langt færre kvinder end mænd får en faglig uddannelse. Deler man lærefagene op i 3 områder med handels- og kontor-

1) »Enquete angående kvindelige lægers placering i Danmark« af Annie Schöndel, Anne Frølund og Inger Alsing — Ugeskr. Læg. 1967, 668—677.

fagene, der årligt uddanner ca. 8.000 piger og ca. 4.000 drenge, i midten og de traditionelt mandlige fag på den ene side og de traditionelt kvindelige fag på den anden side, vil man se, at »drengefagene« er mange og alsidigt udformede. 15.000 drenge og 200 piger kommer i lære her om året. De traditionelt kvindelige fag er få og små. I alt er der 1.600 lærlinge, hvoraf de 1.200 er kvindelige frisørlærlinge og 200 piger i andre »kvindefag« som skrædderfag, hatte- og buntmagerfag og skotøjsfag. Af drenge er der mindre end 200 i disse områder. Det samlede resultat, selv efter at handels- og kontor-

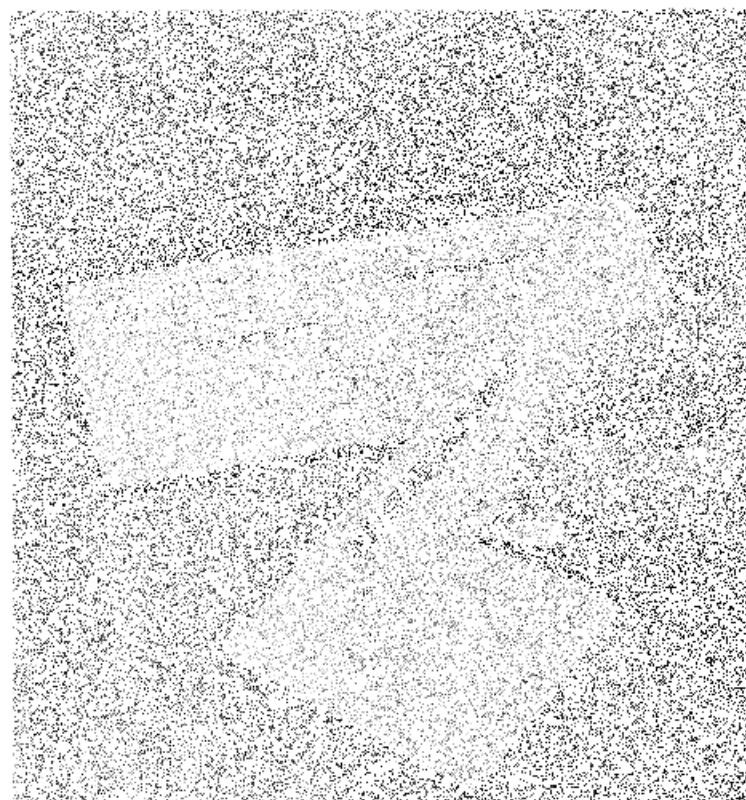
området stærkt har udvidet antallet af kvindelige lærlinge, er, at 20.000 drenge og 10.000 piger kommer i lære om året. Paradoksalt virker det, at mange områder, f. eks. elektronikbranchen, der næsten udelukkende bruger kvindelig arbejdskraft, fordi kvinder har vist sig særdeles velegnede til dette arbejde, næsten udelukkende tager drenge i lære.

(fortsættes i næste nummer)

Ægte skole-kontrakt

Skolen får alle børn og alle børn får skole. Det er en af de vigtigste opgaver for skolen i dag.

VIL DE UNDGÅ BESVÆRET MED KONTANTER?

... og alle andre vigtige oplysninger om vores nye produkt.

ANDELSELSKABET

... og alle andre vigtige oplysninger om vores nye produkt.

... og alle andre vigtige oplysninger om vores nye produkt.

Erklæring

**til de amerikanske
medlemmer**

... og alle andre vigtige oplysninger om vores nye produkt.

... og alle andre vigtige oplysninger om vores nye produkt.

Administrationskomiteen

George J. Stange

... og alle andre vigtige oplysninger om vores nye produkt.